

Seleucia

Sayı X - 2020

Olba Kazısı Serisi

Seleucia X

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 10

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com
e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 10 | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis

Fikret K. Yegül
9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzüzan Caman
35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Emel Erten
57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde

Lale Yılmaz - Halil Sözlü
75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz
97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce
127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile

Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı
155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli

A Hellenistic Grave Stele from Mersin Museum

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı
185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme Cam Buluntuları

Early Roman Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak
203

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler

Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped Tunnels in Pontos Region

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi

The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau

Sırrı Tiryaki
251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Defnesi

A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak
269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz
297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera

A Terracotta Handled Paterra with Ram Head from Miletus (Ionia)

Reyhan Şahin
329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi

Two Tryglyph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen
355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine

Değerlendirmeler

Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım
375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity

Emel Erten
389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir Kemik Objeleri

Halil Özkan
395

PRAEFATIO

Seleucia Dergisi'nin 2020 yılı sayısını sizlere sunarken bunun dergimizin onuncu sayısı olduğunu da hatırlatmaktan mutluluk duymaktayız. Kısıtlı mali olanaklarımıza karşın, meslektaşlarımızın çalışmalarıyla bize verdikleri destek sayesinde aralıksız on yıl boyunca Seleucia'yı size ulaştırabildiğimiz için gururluyuz. Dileğimiz, Seleucia'nın yayın hayatını gelecekte de sürdürebilmesi ve eski çağ kültürleri ve uygarlıkları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların değerlendirmelerini, sonuçlarını nice yıllar boyunca sizlere sunmaya devam etmesidir. Bizi bugünlere taşıyan gelmiş geçmiş tüm sayıların yazarlarının, hakemlerinin, bilim kurulu üyelerinin ve yayıncılarının verdikleri emek için şükranlarımızı sunuyor; bizi her aşamada yüreklendiren okuyucularımızın da Seleucia'nın bugünlere ulaşmasındaki katkılarını unutmuyoruz.

Bu sayımızda her biri değerli meslektaşlarımız tarafından kaleme alınan on altı ayrı makaleye yer vermekteyiz. Bunlar, seramikten, cama; mimarlık ve plastikten, numizmatik ve gliptiğe Anadolu coğrafyasının sunduğu verilerin incelendiği çalışmalardır.

Seleucia bir yandan onuncu sayısı yayınlamakta olmasının mutluluğunu yaşamaktayken; diğer yandan da editörlerimiz Prof. Dr. Fikret Yegül ve Prof. Dr. Diane Favro'nun kazandıkları büyük başarıyı da sizlere duyurmak isteriz. Onların Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity başlıklı kitapları, ABD'de Amerikan Yayıncılar Birliği (AAP) tarafından verilen ve yıl içinde yayınlanan 700-800 kitabın yarıştığı PROSE Excellence büyük ödülünü 2020 yılında kazanan beş yapıttan biri seçildi; aynı zamanda kendi kategorisinde de birinci oldu. Söz konusu kitapla ilgili tanıtım yazısını Seleucia'nın bu sayısında bulabilirsiniz. Editörlerimizi hem böylesine değerli bir yapıtı bilim dünyasına kazandırdıkları için, hem de kazandıkları seçkin ödül nedeniyle candan kutluyor ve başarılarının devamını diliyoruz.

Seleucia'nın onuncu sayısını sizlere sunarken, bu sayıda çalışmalarını bizimle paylaşmayı tercih ettikleri için öncelikle yazarlarımıza teşekkür ederiz. Dergimize sunulan çalışmalarını titizlikle inceleyen; sahip oldukları birikimi kıymetli önerileriyle paylaşan hakemlerimizin katkısı bizim için unutulmazdır. Son olarak da bu sayının yayına hazırlanmasında emeği geçen grafiker İsmet Filizfidanoğlu'na ve Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları sahipleri Şükrü Devrez ve Engin Devrez'e şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

PREFACE

While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. Despite financial limitations, we are proud to have published ten issues, one each year, without any interruptions, a feat made possible with the invaluable support of our colleagues. We wish that *Seleucia* will endure and continue to publish issues containing valuable works on ancient cultures and civilizations for years to come. We would like to express our gratitude to all the contributors, referees, scientific committee members, and publishers of past and present issues, as well as to our readers for their continuous support and encouragement.

In this issue there are sixteen articles documenting and evaluating pottery and glass material, sculpture, numismatics, glyptics, and epigraphic evidence from archaeological sites in Anatolia.

In addition to the appearance of *Seleucia*'s tenth issue, we would like to announce that the book *Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity* by our editors Prof. Dr. Fikret Yegül and Prof. Dr. Diane Favro received the Prose Excellence Award from the Association of American Publishers (AAP) as the top reference book of 2020, chosen from among over 800 publications. You will find a review of the book within this issue of *Seleucia*. We would like to congratulate our editors for their success and thank them for presenting such a valuable account on Roman architecture and urbanism, including notably a lengthy chapter on the architecture of Asia Minor.

Finally, we wish to express our gratitude for our contributors and meticulous referees who worked hard for this issue as well as to graphic designer İsmet Filizfidanoğlu and our publishers Şükrü Devrez and Engin Devrez of Bilgin Culture and Art Publications.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini

Bariş Gür* - Ayşe Füzuran Caman**

Öz

Çalışmada incelenen İzmir Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı olan sekiz adet Kilya tipi figürinden altısı baş, ikisi ise gövde formuna aittir. Çalışılan grup içerisindeki en genel baş tipini oval, yassı formda, kavisli bir burnu ve simetrik çıkıntı şeklinde gözleri olan figürinler oluşturmaktadır. Bunların arasında diğerlerinden farklı olarak başın ebatları ve boynunun kalınlığı ile 5 no'lu eserin diğerlerine göre daha büyük boyutlu bir figürine ait olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu figürinlerin benzerleri Batı Anadolu'daki farklı yerleşimlerde yüzey araştırması ve kazılar sırasında bulunmuştur. Bununla birlikte yine benzerleri günümüzde birçok müze ve özel koleksiyona da dağılmış durumdadır. Kilya tipi figürinlerin Anadolu'da ilk kez 19. Yüzyılın son çeyreğinde gün ışığına çıkartılmasının ardından günümüze kadar geçen süreçte, Batı Anadolu kıyı ve iç kesimleri boyunca yayılımına ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Özellikle tabakaya bağlı olarak ele geçen figürinler tarihlendirme için önemli bir kıstas oluşturmaktadır. Figürinler genel olarak boyundan kırık baş ya da baş ve ayak kısmı ele geçmeyen gövde formlarını içermektedir. Günümüzde müzayedelere çıkartılan bütün halde Kilya tipi figürinler de bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kilya Figürin, Batı Anadolu, Kulaksızlar, Mermer.

* Dr. Öğr. Üyesi Barış Gür. Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Müzecilik Bölümü Buca/İzmir, TÜRKİYE. E-posta: baris.gur@deu.edu.tr
orcid no: 0000-0002-9031-9159

** Dr. Ayşe Füzuran Caman. İzmir Resim Heykel Müzesi ve Galerisi Konak/İzmir, TÜRKİYE. E-posta: ayse.caman@gmail.com orcid no: 0000-0002-5378-6209

A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Abstract

Of the eight Kilia type figurines registered in the Archaeological Museum of İzmir inventory examined in the study, six belong to the head and two to the body form. The most common head type in the studied group is figurines with an oval, flat form, a curved nose and symmetrical protruding eyes. Unlike these, the number 5 should belong to a larger figurine than the others due to the size of the head and the thickness of the neck. Similar figurines in question were found during surveys and excavations in different settlements in Western Anatolia. In addition, its counterparts are scattered in many museums and private collections today. After the Kilia type figurines were brought to light for the first time in Anatolia in the last quarter of the 19th century, remarkable evidence was reached in the spread of the figurines along the Western Anatolian coastal and inner parts. The figurines found depending on the layer are an important criterion for dating. Figurines generally include neck-broken head or torso forms whose head and foot are not recovered. Today there are also complete Kilia-type figurines put up for auctions.

Keywords: Kilia Figurine, West Anatolia, Kulaksızlar, Marble.

Giriş

Bu çalışmada İzmir Arkeoloji Müzesi'nde yer alan ve literatürde Kilya tipi olarak adlandırılan bir grup figürin tanıtılacaktır.¹ Arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmalarının yanı sıra satın alma ve müsadere yoluyla müzelere kazandırılmış olan Kilya tipi figürinlerin Batı Anadolu'daki varlığı 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilinerek kayıt altına geçirilmiştir. Bu uzun süreç içerisinde arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları ile elde edilen figürinlerin yanı sıra üretimin gerçekleştirildiği bir mermer atölyesinin varlığı, figürinlerin üretimi, yayılımı ve Batı Anadolu'daki bölgesel bağlantılar ile ilgili olarak bazı sorulara ışık tutmaktadır.

1 İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Kilya figürinleri üzerinde çalışma yapmamıza izin veren müze uzmanları Ebru Yurdseven Doğaner ve Ulaş Göçmen'e teşekkür ederiz. Zaman ayrılarak kıymetli görüşlerini aktaran Prof.Dr. Turan Takaoğlu'na ayrıca şükranlarımızı bildiririz.

Kilya Tipi Figürinlerin Buluntu Tarihçesi

Kilya Tipi figürinler adını ilk kez bulunmuş olduğu Çanakkale'deki Kilia Antik kentinden almaktadır.² Şematize olarak oval ve yassı baş, ince bir boyun, yuvarlak omuzlar, gövdenin iki yanından aşağı doğru inen birer kol, üçgenimsi bir kadınlık organı ve birbirine bitişik ayaklara uzanan alt gövdeden meydana gelmektedir. Figürinler genel duruş itibarıyla başlarının gök yüzüne bakar şekilde betimlenmesi nedeniyle "star-gazer" olarak da tanımlanmaktadır.³

Genel olarak Orta-Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen Kilya Tipi figürinlerin Batı Anadolu'da ilk olarak farkına varılarak arkeoloji literatürüne girişi Avrupalıların Anadolu'ya olan ilgileri ile paralellik göstermektedir. ABD'nin Çanakkale konsolosu olan Frank Calvert tarafından Hanay Tepe'de gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında bulunan bir Kilya figürin gövdesi, söz konusu figürin tipine ilişkin ilk örnek olmalıdır (Lev. 1). Calvert bulduğu mermer figürini, çiçeğe benzetilmeye çalışılmış bir obje olarak tanımlarken, hemen yanında ağırlık olarak kullanılmış olabileceğini belirttiği yassı mermer toplarla yan yana buldukları bilgisini vermektedir.⁴ Calvert'in çalışmasında figürinin çiziminin de ters olarak yapıldığı görülmektedir. Bu durum aslında Calvert'in Kilya figürinlerinin genel formu hakkında kısıtlı bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Acaba Calvert'in yassı mermer toplar olarak kastetmiş olduğu Kilya figürinine ait bir baş parçası mıdır? Bu düşüncüyü güçlendirecek başka hiçbir bulgu bulunmamaktadır.

Anlaşıldığı gibi o dönemde Hanay Tepe'de gün ışığına çıkartılmış olan figürinin henüz için Batı Anadolu'da ele geçen bir paraleli bulunmamaktadır. Bu nedenle de eseri tanımlamada sorun yaşandığı görülmektedir. Calvert'in eski eser koleksiyonu içerisinde yer alan Kilya figürünü⁵ sonrasında muhtemelen Francis Henry Bacon tarafından Atina'daki Amerikan Okulu'na hediye edilmiş olmalıdır.⁶

Calvert tarafından 1900 yılında yine Çanakkale'de fakat bu sefer Kilia yerleşiminde gerçekleştirilen incelemelerde, çok sayıda farklı dönemlere

2 Caskey 1972, 192.

3 Takaoglu 2011, 162.

4 Calvert 1881, 788-789.

5 Allen 1999, 232.

6 Allen 1996, 158.

tarihlenen eski eserlerin yanı sıra Prehistorik dönem buluntusu olarak bir başka Kilya figürini bulunmuştur (Lev. 2). Calvert figürünü, öz nitelikler olarak bir kuşun kanatlarına, çeneye doğru düz olarak inen bir burun ya da gagaya sahip grotesk bir insan betimlemesi olarak yorumlarken, bu kısa makalesinde “figürin acaba palladium’u mu temsil ediyor ?” sorusunu sormuştur.⁷

Bu ilk örneğin ardından Kilya tipi figürinlerin Batı Anadolu’daki varlığına ilişkin en erken bir diğer bilgi Avrupalı gezginlerin Anadolu’ya gerçekleştirmiş oldukları yolculuklarında karşımıza çıkmaktadır. Ormerod, Woodward ile birlikte Güneybatı Anadolu topraklarını içeren yolculuklarında Adalia’dan iki yeni figürin satın almış oldukları bilgisini verirken, figürinlerin kesin olarak benzerlerinin bulunmadığını aktarmasının ardından, tanımlarını yapmakta ve geliş yeri olarak da kendi telaffuzu ile “Kutcherdiler-yaila’daki bir höyükten” gelmiş olduğu bilgisini vermektedir.⁸ Ormerod’ın 1912-1913’de yayınlamış olduğu makalesinde, önceki çalışmasında tanıtmış olduğu figürünün paralelinin Calvert koleksiyonu’nda bulunduğunu ancak o sırada bu bilgiye sahip olmadığını belirtmektedir.⁹

Anlaşıldığı üzere 20. yüzyılın ilk çeyreği itibarıyla Kilya tipi figürinlere ilişkin bilgiler oldukça kısıtlıdır. Üretim yerleri, Batı Anadolu’daki dağılımı ve kullanım amaçlarına yönelik bilgiler henüz yetersizdir. Hanaytepe’de ele geçen örnek, yerleşim yerinden gelmesi bakımından önemli olmasına karşın henüz araştırmacılar benzerlerine ilişkin bilgilere sahip değildirler.

Aphrodisias’ta Geç Kalkolitik dönem tabakalarında *in situ* olarak ele geçen Kilya tipi figürinler Joukowsky tarafından çalışılarak, yayılım alanları incelenmiştir. MÖ 3800-3450 yılları arasında yerleşmede figürinlerin kullanım gördüğü anlaşılırken, Kilya tipi figürinlerin üretiminde mermer dışında kireçtaşının da tercih edilmiş olduğu görülmektedir.¹⁰ Bununla birlikte ilerleyen satırlarda değineceğimiz üzere Kulaksızlar mermer atölyesinde üretilen figürin ve taş kaplar için mermer dışında, bazalt, gabro ve kum taşı seçeneklerinin bulunduğu da anlaşılmaktadır.¹¹

7 Calvert 1901, 329-330.

8 Woodward ve Ormerod 1909-1910, 105.

9 Ormerod 1912-1913, 58.

10 Joukowsky 1982, 87-88, 90.

11 Takaoğlu 2005, 51.

Kilya tipi figürinlere ilişkin uzun yıllar yeni ve tanımlayıcı bilgiler arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarından elde edilemezken, figürinler ABD'deki özel koleksiyon ve müzelere kazandırılmaya devam etmiştir.¹² Bu nedenle Aphrodisias'tan gelen bilgiler hem tarihleme hem de figürinin Batı Anadolu'daki yayılımı hakkında yeni bilgiler içermektedir.

Karain Mağarası'nda 1985 yılındaki B gözü kazılarında 8. arkeolojik seviyede Kilya figürinine ait bir baş parçası tabakadan gelen bir örnek olması bakımından önemlidir.¹³ Söz konusu parça Seeher tarafından Kyklad örnekleriyle karşılaştırılarak aralarında belirgin benzerlikler bulunduğu belirtilmiştir.¹⁴ Tabakaya bağlı olmaksızın yüzey buluntusu olarak ele geçen ince boyunlu, kavisli bir burna sahip Kilya tipi figürin ise Meriç tarafından Manisa-Gavurtepe Höyüğü'nde bulunmuştur.¹⁵ Bu örneğin yerleşimde ele geçiyor olması, söz konusu figürinlerin Batı Anadolu'daki yayılımı içerisinde kuzeyden güneye bir doğrultu çizilebileceğini göstermesine karşın hala eldeki bilgiler kaynak ve dağılımın sorgulanması bakımından yeterli değildi.

Gavurtepe Kilya tipi figürin başının ardından, Manisa Müzesi'ne Kırkağaç'tan getirilmiş olduğu belirtilen iki figürin başı bölgedeki yayılıma ilişkin olarak ek bilgiler sağlamıştır.¹⁶ 1994 yılında Dinç tarafından Manisa-Kulaksız'da gerçekleştirilen yüzey araştırması, Kilya tipi figürinlerin üretimini içeren bir mermer atölyesinin varlığını ortaya koymuştur. Atölyede çok sayıda bitmemiş taslak halinde figürin parçaları, mermer çekirdekleri ve mermer kapları başlıca buluntu gruplarını oluşturmaktadır.¹⁷ Bununla birlikte ilk kez Dinç tarafından Kilya tipi figürinleri I-XIV tipleri içerisinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.¹⁸ Böylece Kilya tipi figürinlerin Batı Anadolu'daki yayılımına ilişkin bilgilerin ardından ilk kez üretimine ve tipolojisine ilişkin de bilgi sahibi olabilmek mümkün olmuştur.

Takaoğlu tarafından 1999 yılından itibaren Kulaksızlar mermer atölyesinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında da Kilya tipi

12 Walsh 1989, 107; Acquisitions of the Princeton University Art Museum 2005, 75.

13 Yalçinkaya 1987, 23, Res. 6.

14 Seeher 1988, 224, Res. 13.2.

15 Meriç 1989, 158, Res. 6.

16 Dinç 1995, 92-94.

17 Dinç 1996, 11-42.

18 Dinç 1996, 14-18.

figürinlerin yanı sıra çeşitli mermer kap örnekleri, ezme ve öğütme taşları ile çanak-çömlekler bulunmuştur.¹⁹ Araştırma sırasında karşılaşılmış olan Kilya figürinlerinin farklı üretim aşamalarını gösteren bitmemiş örneklerin varlığı, yapım tekniği, şekillendirilmesi, üretim sırasında kullanılan aletlerin içeriği ile ilgili olarak önemli bilgiler sunmaktadır.²⁰ Söz konusu bilgiler figürinlerin üretim aşamaları hakkında bilgi vermesinin yanında Geç Kalkolitik dönemde onları üreten zanaatkarların edinmiş olduğu tecrübeyi ve iş bölümünü de ortaya koymaktadır.²¹ Bununla birlikte Takaoğlu, Kulaksızlar mermer atölyesi örneği üzerinden elde etmiş olduğu bulgular yoluyla bölgedeki Geç Kalkolitik halkının tarım ve hayvancılıktan farklı olarak zanaatkarlık uğraşı ile de gelişkin bir üretim ve ticaret sistemine sahip olduğunu ortaya koymuştur.²² 2007-2008 yıllarında ise Akdeniz tarafından Kulaksızlar'da gerçekleştirilen incelemelerde yüzeyde figürin ve taş kaplara ait parçaların yanı sıra, farklı dönemlere tarihlenen seramikler de bulunmuştur.²³

Batı Anadolu'da Kilya tipi figürinlerin Prehistorik dönem yerleşimlerindeki yayılımına ilişkin bir diğer örnek ise son yıllarda İzmir-Ulucak'tan gelmektedir. Höyükte üst evrenin yapmış olduğu tahribat nedeniyle Orta Tunç Çağı tabakalarında bir adet Kilya tipi figürin başı bulunmuştur.²⁴ İzmir-Selçuk yakınlarındaki Çukuriçi Höyük'te karışık kontekst içerisinde ele geçmiş olan başsız, bütüne yakın bir Kilya tipi figürinin varlığı²⁵ ise Aphrodisias, Gavurtepe gibi iç kesimlerdeki yerleşimlerden gelen örneklerden farklı olarak, figürinlerin yayılım alanını Troas'taki gibi kıyı kesimi boyunca genişletmektedir.²⁶

Sonraki yıllarda Takaoğlu tarafından Akhisar Dağdere'de gerçekleştirilen incelemeler sırasında bulunan Kilya tipi figürin ile konik rhyton ve kase parçaları, Orta Kalkolitik dönem için Kulaksızlar atölyesinin çevresindeki yerleşimler ile arasında iletişim ağları kurmuş olduğunu göstermiştir.²⁷

19 Takaoğlu 2001, 157-158.

20 Takaoğlu 2001, 160.

21 Takaoğlu 2001, 158.

22 Takaoğlu 2002, 71-93.

23 Akdeniz 2010a, 255-258.

24 Çevik ve Vuruşkan 2015, 586, Res. 4.

25 Schwall ve Horejs 2017, 55, Fig. 3.1.

26 Schwall ve Horejs 2017, 53-77.

27 Takaoğlu 2017, 1, vd.

İzmir Arkeoloji Müzesi Kilya Figürinleri

Çalışma içerisinde yer alan Kilya tipi figürinlerin tamamı müzeye müsadere yolu ile kazandırılmıştır. Kilya tipi figürinlerin altısı baş, ikisi ise gövde formudur.

Çalışmamız içerisinde yer alan ilk Kilya tipi figürin parçası İzmir Arkeoloji Müzesi envanterine 24397 no ile kayıtlı olan boyundan kırılmış baş kısmıdır (Lev.3). 1 no'lu eser olarak tanımladığımız figürin başı form olarak üçgenimsi, yassı ve dolgun bir yüze sahiptir. Başın her iki yanında küçük, dikey olarak çıkıntı yapan kulaklar bulunmaktadır. İki kulak arasındaki genişlik 3.2 cm'dir. Başın yüksekliği 3.5 cm, kalınlığı 1.7 cm'dir. Yüzün ortasından dikey ve geniş olarak yükselen bir burun bulunmaktadır. Burnun her iki yanında, simetrik olarak işlenmiş iki çıkıntı biçimli göz yer almaktadır. İki göz arası mesafe 1.5 cm'dir. Başın üst kısmında mermerin yüzeyinde renk alacalanması, başın solunda ve arka tarafında ise yoğun patina görülmektedir. Benzerleriyle Dağdere²⁸, Çine-Tepecik²⁹, Ulucak³⁰, Papazköy³¹ ve Kırşehir'de³² karşılaşılmaktadır.

2 no'lu eser Kilya figürinine ait baş kısmıdır (Lev. 4). Eser müze koleksiyonuna 24401 envanter numarası ile kayıtlıdır. Baş kısmı yassı, dolgun yüzü ve oval formdadır. Başın her iki tarafında yer alan birer kulak başın ebatlarına göre küçük, çıkıntı şeklinde işlenmiştir. Burun çok ince olarak küçük kavisli bir çıkıntı olarak işlenerek başın büyüklüğü ile orantısızdır. Bununla birlikte burnun her iki yanında, simetrik olarak işlenmiş iki çıkıntı biçimli göz yer almaktadır. İki göz arası mesafe 1.6 cm'dir. Burnun altında ağzın bulunması gereken bölümde küçük bir oyuntu bulunmaktadır. Eserin korunagelmiş boyun kısmı ile birlikte yüksekliği 4.4 cm'dir. İki kulak arası genişlik 4.5 cm, kalınlığı 3.1 cm'dir. Başın üst kısmından iki yana doğru patina gözlemlenmektedir. Benzerleri ile Kilia³³, Alacalar (Alağaç)³⁴, Kulaksızlar³⁵, Dağdere³⁶, Ulucak³⁷,

28 Takaoğlu 2017, Fig. 5.13.

29 Günel 2014, 98, Pl. 7.

30 Çevik ve Vuruşkan 2015, 586, Res. 4.

31 Bilgi 2012, 242, Kat.no. 659.

32 Takaoğlu 2005, 63, Kat. No. 223.

33 Caskey 1972, Pl. 44.

34 Dinç 1995, 94, 7768-7769.

35 Dinç 1996, Çiz. 3-45; Takaoğlu 2011, Kat. No.194.

36 Takaoğlu 2017, Fig. 5-13.

37 Çevik ve Vuruşkan 2015, 586, Res. 4.

Kırşehir³⁸ ve Kemal Uğurbil Koleksiyonu'nda³⁹ karşılaşılmaktadır.

3 no'lu eser Kilya figürinine ait baş kısmıdır (Lev. 5). Eser müze koleksiyonuna 24406 envanter numarası ile kayıtlıdır. Baş kısmı yassı, dolgun yüz hatlı ve oval formdadır. Başın her iki tarafında belirgin olarak çıkıntı şeklinde, üçgenimsi birer kulak bulunmaktadır. Yüzün ortasında yer alan burun kavis yaparak yükselmektedir. Gözler ve ağız kısmı belirgin değildir. Boyun kısmı korunamamıştır. Yüzün özellikle sol yanında ve yan taraflarında kararma gözlemlenmektedir. Figürin başının iki kulak arası genişliği 2.5 cm, yüksekliği 2 cm, kalınlığı 1.5 cm'dir. Benzerleri Yortan⁴⁰, Gavurtepe⁴¹, Kırşehir'de⁴², Çine-Tepecik'te⁴³ görülmektedir.

4 no'lu eser, Kilya tipi figürine ait olan bir baş kısmıdır (Lev. 6). İzmir Arkeoloji Müzesi envanterine 24411 numarası ile kayıtlıdır. Oval formda olan baş yassı, dolgun yüz hatlarına sahiptir. Başın iki tarafında sivrilerek üçgenimsi çıkıntı yapan birer kulak bulunmaktadır. Yüzün ortasında hafifçe kavis yapan burun çeneye doğru uzanmaktadır. Yüzün büyük kısmını kaplayan patina tabakası nedeniyle gözler zorlukla seçilebilmektedir. Burnun iki yanında simetrik olarak işlenmiş çıkıntı şeklinde gözler yer almaktadır. Figürin başının yüksekliği 2.3 cm, iki kulak arası genişliği 2 cm, kalınlığı 1.3 cm, iki göz arası 1 cm'dir. Söz konusu figürin başının benzerleriyle Yortan⁴⁴, Alaagaç⁴⁵ ve Karain Mağarası'nda⁴⁶ karşılaşılmaktadır.

5 no'lu eser ise Kilya figürinine ait bir diğer baş kısmıdır (Lev. 7). Eser müzeye 2013/224 (A) envanter numarası ile kayıtlanmıştır. Kalın ve silindirik boynun çok az bir kısmı korunmuştur. Baş kısmı yassı, geniş ve dolgun yüz hatlı olup oval formdadır. Başın her iki yanında simetrik, çıkıntı şeklinde işlenmiş birer kulak bulunmaktadır. Uzun ve neredeye başın yarısına kadar uzanan burun bir kambur yapmıştır. Burun sırtının

38 Takaoğlu 2005, 63, Kat.No. 225.

39 Erdan ve Gür 2018, 4, Res. 2.2.

40 Dinç 1995, 93, Lev. 6b.

41 Meriç 1989, Res.6.

42 Takaoğlu 2005, 64, Kat.No. 229.

43 Günel 2014, 92, Pl. 8; 2019, 156, Res. 3-4.

44 Dinç 1995, Lev. 6a-b.

45 Takaoğlu 2011, Kat.no. 194.

46 Yalçinkaya vd. 2013, 12, Res. 4.

her iki yanında, oldukça simetrik işlenmiş görece büyük birer göz çıkıntı şeklindedir. Figürin başının yüksekliği 4.8 cm, genişliği 4.2 cm, kalınlığı 2.5 cm, iki göz arası 1.7 cm, boyun çapı 1 cm'dir. Benzeri ile Dağdere'de⁴⁷ karşılaşılmaktadır.

6 no'lu eser Kilya figürinine ait baş kısmıdır (Lev. 8). Eser müze koleksiyonuna 2013/223 (A) envanter numarası ile kayıtlıdır. Baş kısmı çeneden yukarı doğru genişler biçimde belirgin olarak üçgenimsi bir formda ve dolgun bir yüze sahiptir. Yüzde gözler belirgin olmayıp, kulaklar ve ağız kısmı da işlenmemiştir. Çenenin altında boynun korunmuş kısmı patinalıdır. Figürin başının yüksekliği 2.6 cm, genişliği 3.6 cm, kalınlığı 1.8 cm'dir. Söz konusu baş parçası bitirilmemiş bir Kilya figürinine ait olmalıdır. Benzer örnekler Kulaksızlar⁴⁸ ve Dağdere'de⁴⁹ görülmektedir.

7 no'lu eser Kilya figürinine ait gövde (torso) kısmıdır (Lev. 9). Eser müzeye 24412 envanter numarası ile kayıtlanmıştır.⁵⁰ Figürinin baş ve bacak kısımları eksikken, kolları kısmen korunabilmiştir. Kalın ve silindirik formda bir boyna sahiptir. Gövdenin her iki yanında kazıma çizgilerle belirtilmiş olan penguen biçimli kollar yer almaktadır. Figürinin üst gövdesi bele doğru genişlemekte olup, üçgen formdadır. Figürinin geri kalan alt kısmı kırık olmasına karşın, derin kazıma çizgilerle gelişigüzel belirtilmiş üçgenimsi bir forma sahip olduğu sanılan kadın cinsel organının üst kısmı korunagelmıştır. Gövdenin yüksekliği 7.5 cm, genişliği 5.8 cm, kalınlığı 1.8 cm'dir. Benzer örnekler Hanay Tepe⁵¹, Yortan⁵², Dağdere⁵³, Kulaksızlar⁵⁴, Papazköy⁵⁵ Çukuriçi⁵⁶, Aphrodisias⁵⁷, Kemal Uğurbil Koleksiyonu⁵⁸ ve

47 Takaoğlu 2017, Fig. 5-12.

48 Takaoğlu 2011, 162, Fig. 6.

49 Takaoğlu 2017, Fig. 5.14.

50 Takaoğlu 2011, Kat.no. 192.

51 Schachner 1999, Abb. 31-7.

52 Kamil 1982, Fig. 84, 292b.

53 Takaoğlu 2017, Fig. 5,8,10.

54 Dinç 1997, 276, Res. 11; Takaoğlu 2002, Fig. 15; Akdeniz 2010b, Fig. 20, 22; Takaoğlu 2011, Fig. 192.

55 Seeher 1992, Abb. 2c.

56 Schwall ve Horejs 2017, 55, Fig. 3.1.

57 Kadish 1971, Fig. 8.

58 Erdan ve Gür 2018, 7, Res. 1.10.

Almanya'daki bir özel koleksiyon⁵⁹ içerisinde görülebilmektedir.

8 no'lu eser Kilya figürinine ait gövde kısmıdır (Lev. 10). Eser müzeye 24856 envanter numarası ile kayıtlanmıştır.⁶⁰ Baş kısmı ve ayakları hariç korunagelmıştır. Kısmen ince ve silindirik bir boynu, derin kazıma çizgilerle gövdeden ayrılan penguen biçimli kolları bulunur. Söz konusu figürinin gövdesinin altında, bacaklara doğru daralan kısımda kazıma çizgilerle belirtilmiş üçgenimsi formda kadın cinsel organı yer almaktadır. Bacakların birleşik olduğu eserin ayak kısmı kırıktır. Gövdenin yüksekliği 6.1 cm, genişliği 4 cm, kalınlığı 1.2 cm'dir. Benzerleri ile Kilia⁶¹, Beşik Sivritepe⁶², Yortan⁶³, Kulaksızlar⁶⁴, Dağdere⁶⁵, Aphrodisias⁶⁶, Kozacı⁶⁷, Kemal Uğurbil Koleksiyonu⁶⁸ ve Almanya'daki bir özel koleksiyon⁶⁹ içerisinde karşılaşılmaktadır.

Sonuç- Batı Anadolu'daki yeni bulgular ışığında bir değerlendirme

Çalışmada incelenen İzmir Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı olan sekiz adet Kilya tipi figürinden altısı baş, ikisi ise gövde formuna aittir. Çalışılan grup içerisindeki en genel baş tipini oval, yassı formda, kavisli bir burna ve simetrik çıkıntı şeklinde gözlere sahip figürinler oluşturmaktadır. Bunların arasında diğerlerinden farklı olarak başın ebatları ve boynunun kalınlığı ile 5 no'lu eserin diğerlerine göre daha büyük boyutlu bir figürine ait olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu eserlerin benzerleri Batı Anadolu'daki farklı yerleşimlerde yüzey araştırması ve kazılar sırasında bulunmuştur. Bununla birlikte yine benzerleri günümüzde birçok müze ve özel koleksiyona da dağılmış durumdadır.

Kilya tipi figürinlerin Anadolu'da ilk kez 19. Yüzyılın son çeyreğinde gün ışığına çıkartılmasının ardından günümüze kadar geçen süreçte,

59 Takaoğlu 2005, 64, Kat. no. 232.

60 Takaoğlu 2011, Kat.no. 193.

61 Caskey 1972, Pl. 44.

62 Seeher 1992, 158, Fig. 4c.

63 Kamil 1982, Fig. 84, 292b.

64 Akdeniz 2010b, Fig. 20, 22; Takaoğlu 2011, Fig. 193.

65 Takaoğlu 2017, Fig. 5.11.

66 Kadish 1971, 131, Fig. 8.

67 Woodward-Ormerod 1910, Lev. VII.18.

68 Erdan ve Gür 2018, 6-7, Res. 1. 7-8, 11.

69 Takaoğlu 2005, 64, Kat. No. 233.

Batı Anadolu'da kıyı ve iç kesimler boyunca yayılımına ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Figürinler genel olarak boyundan kırık baş ya da baş ve ayak kısmı ele geçmeyen gövde formlarını içermektedir. Günümüzde müzayedelere çıkartılan bütün halde Kilya tipi figürinler de bulunmaktadır. Bununla birlikte dünyanın birçok yerinde müze ve özel koleksiyonlar içerisinde Kilya tipi figürinlerin varlığından söz etmek mümkündür. Özellikle tabakaya bağlı olarak ele geçen figürinler tarihlendirme için önemli bir kıstas oluşturmaktadır.

Kulaksızlar mermer atölyesinde üretilmiş olan Kilya tipi figürin başlarının oldukça geniş bir repertuvara sahip olduğu ve farklı formlar ve stil özellikleriyle üretilmiş olduğu görülmektedir.⁷⁰ Kalkolitik dönemde Batı Anadolu'da inançlara ilişkin talebi karşılayabilecek böyle bir atölyenin varlığı, kuşkusuz bu atölyenin oldukça yoğun çalışması gerektiğini de gösteriyor olmalıdır. Takaoğlu tarafından Akhisar Dağdere'de gerçekleştirilen incelemeler sırasında bulunan Kilya tipi figürin ile konik rhyton ve kase parçaları, Orta Kalkolitik dönem için Kulaksızlar atölyesinin çevresindeki yerleşimler ile arasında iletişim ağları kurmuş olduğunu göstermiştir.⁷¹ Bu durum Manisa bölgesi ekseninden bakıldığında yakın ve uzak bağlantılarla örülü ticari bir yapının ilk aşamasını oluşturuyor olmalıdır.

ETÇ'de figürin ve idoller her bölgeye ilişkin olarak farklı yerel özellikler göstererek bir bakıma ETÇ Batı Anadolu'sunun kültürel sınırlarını işaret etmektedir.⁷² Figürinlerin bazı yerleşmelerde tabakalara bağlı olarak Kalkolitik'ten Erken Tunç Çağı içerisine kadar kullanılıyor olması⁷³ Batı Anadolu insanının spiritüel dünyasındaki yeri ile ilgili bir bakıma fikir verebilmektedir. Diğer taraftan Kilya tipi figürinlerin stilistik olarak incelenmesi sonucunda Kyklad örnekleri için prototip teşkil edebileceğine ilişkin görüşler⁷⁴ söz konusu figürinlerin Ege coğrafyasındaki etkisini de ortaya koymaktadır.

Baklatepe'de Geç Kalkolitik döneme tarihlendirilen kilden insan figürinleri ele geçmesine karşın, Kilya tipi figürinler ile

70 Dinç 2018, Res. 21-26.

71 Takaoğlu 2017, 1, vd.

72 Sarı 2013, 307.

73 Akdeniz 2010b, 65, vd.

74 Takaoğlu 2004, 3.

karşılaşılmamıştır.⁷⁵ Yine Limantepe'de Erken/Orta Kalkolitik (VIIb), Geç Kalkolitik (VIIa) ve Erken Tunç ağı I (VI) tabakalarında Ege Adaları ve Batı Anadolu kıyı kesimi ile bağlantıları ortaya koyan buluntuların varlığına karşın, Kilya tipi figürinlerin yerleşimde henüz ele geçmediği görülmektedir.⁷⁶ Bu iki yerleşimin aksine daha kuzeydeki Ulucak yerleşiminde Kilya tipi figürinin varlığı bilinmektedir. Daha güneyde kıyı kesimindeki iki önemli liman yerleşimi olan Miletos⁷⁷ ve Iasos'ta⁷⁸ Kalkolitik dönemde Kilya tipi figürin örnekleri ile karşılaşılmazken, i kesimlerdeki Malkayası⁷⁹ ve ine-Tepecik'te⁸⁰ ise durumun tam tersi olduğu görülmektedir.

Kilya tipi figürinlerin Kulaksızlar'dan Batı Anadolu'daki farklı yerleşimlere dağılımının tek bir model ile açıklanamayacağını belirten Takaoğlu, göçmenlerin de dolaylı ticari aktiviteler içerisinde bu dağılımda etkisinin bulunabileceğini önermektedir.⁸¹ Bununla birlikte Takaoğlu, Kulaksızların çevresindeki yerleşimlerle arasında bir tür iletişim ağı bulunduğunu aktarmaktadır.⁸² Konuya buradan devam ettiğimizde, yerleşimler arasında oluşturulmuş kısa mesafeli iletişim ağları içerisinde obje değiş-tokuşu ya da hediyeleşmeler yoluyla figürinlerin de taşınmasının sağlanabildiğini söyleyebiliriz. Ancak iletişim ağı içerisinde bir halka koptuğunda figürinin yakındaki bir yerleşimde ele geçmemiş olması da makul sayılabilmelidir.

Bir taraftan kıyı kesimindeki Kalkolitik dönem yerleşimlerinde Kilya tipi figürinlerin buluntu vermesinde kopukluk gözlemlenirken, diğer taraftan i kesimlerdeki yayılımda Aphrodisias, Karain Mağarası ve Kozağacı'nın en geniş sınırları oluşturduğu görülmektedir. Figürinlerin Beycesultan'a kadar ulaşamamasını yerleşimin Kulaksızlar mermer atolyesinin çevresel iletişim ağının dışında kalmasına bağlamak mümkünken yerel tercihler de göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte Kyklad figürinleri ile Kilya tipi figürinler arasındaki bazı stilistik

75 şahoğlu ve Tuncel 2014, 75.

76 şahoğlu 2012, 221-222.

77 Greaves 2002, 42-44.

78 Gerber 2014, 105-124.

79 Peschlow-Bindokat ve Gerber 2012, 107.

80 Günel 2014, 2019.

81 Takaoğlu 2005, 41.

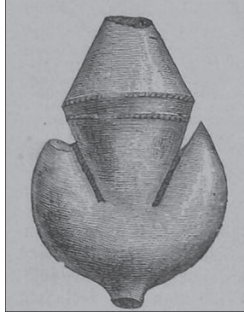
82 Takaoğlu 2017, 1, vd.

benzerlikler, Ege Adaları ile Batı Anadolu arasındaki etkileşimi ortaya koyabilecekse de⁸³ Kulaksızlar mermer atölyesinin muhtemel etkileşimlerdeki rolü belirsizdir.

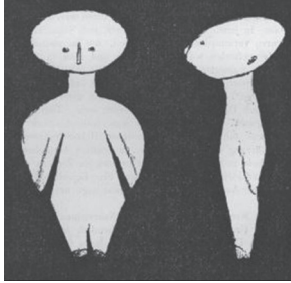
Son yıllarda arkeojik kazılardan gelen yeni buluntular ile birlikte Kilya Tipi figürinlerin Kalkolitik dönem Batı Anadolu'sunda yayılımının artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna karşın Kulaksızlar'ın figürin üreten, bilinen tek atölye olması gerçeğinde bir değişiklik bulunmamaktadır. Kulaksızlar mermer atölyesinin bilinen tek Kilya figürin üretimini gerçekleştirmesinin paralelinde ortaya çıkan başlıca sorun ise Akdeniz'in belirttiği üzere Kulaksızlar atölyesinde üretim yapan zanaatkarların yaşadığı yerleşim hakkında henüz bir bilgiye ulaşılamamış olmasıdır.⁸⁴ Buna karşın önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilecek yeni araştırmaların Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı Batı Anadolu'sunda söz konusu figürinlerin yayılımında yerleşim eksenli bağlantı ağlarının rolüne ışık tutabileceği düşünülmektedir.

83 Tuncel ve Şahoğlu 2019, 261.

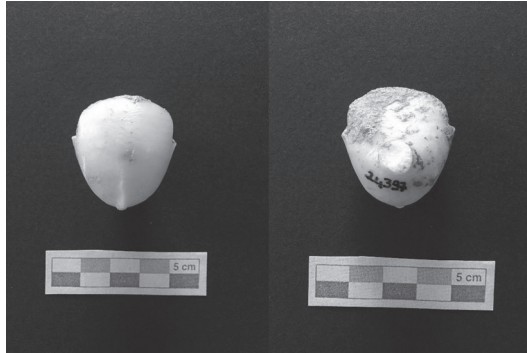
84 Akdeniz 2010b, 75.

Levha 1. Hanay Tepe'de bulunan figürin *Calvert 1881, 788, no. 1551.*

Levha 2. Kilya yerleşiminde bulunan figürin *Calvert 1901, 329.*

Levha 3. 1 no'lu Kilya Figürini.

Levha 4. 2 no'lu Kilya Figürini.

Levha 5. 3 no'lu Kilya Figürini.

Levha 6. 4 no'lu Kilya Figürini.

Levha 7. 5 no'lu Kilya Figürini.

Levha 8. 6 no'lu Kilya Figürini.

Levha 9. 7 no'lu Kilya Figürini.

Levha 10. 8 no'lu Kilya Figürini.

Kaynakça

Akdeniz 2010a

Akdeniz, E., Prehistorik ve Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi. Tübitak Araştırma Projesi. Aydın.

Akdeniz 2010b

Akdeniz, E., “Kulaksızlar Atölyesinde Kilya Tipi Figürin Üretimi”, OLBA, XVIII, 65-83.

Allen 1996

Allen, S.H., ““Principally for Vases, Etc.”: The Formation and Dispersal of the Calvert Collection”, *Anatolian Studies* 46, 145-165.

Allen 1999

Allen, S.H., *Finding the Walls of Troy: Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlik*, Berkeley.

Bilgi 2012

Bilgi, Ö., *Anadolu'da İnsan Görüntüleri Klasik Çağ Öncesi*, İstanbul.

Calvert 1881

Calvet F., “Thymbra, Hanaï Tepih”, (içinde) H. Schliemann, *Ilios. Stadt und Land der Trojaner. Forschungen und Entdeckungen in der Troas und besonders auf der Baustelle von Troja*, 782-797, Leipzig.

Calvert 1901

Calvert F., Ein Idol vom thraicischen Chersones, Ausserordentliche Sitzung vom 29. Juni 1901, *Zeitschrift für Ethnologie* 33, 329-330.

Caskey 1972

Caskey, J.L., The Figurine in the Roll-Top Desk”, *American Journal of Archaeology* 76/2, 192-193.

Çevik, Vuruşkan 2015

Çevik, Ö., Vuruşkan, O., “Ulucak Höyük 2012-2013 Yılı Kazı Çalışmaları”, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı I, 583-600, Ankara.

Dinç 1995

Dinç, R., “Yortan'da Bulunan Kilia Tipi İki Mermer Heykelcik Başı”, A. Erkanal – H. Erkanal – H. Hüryılmaz – A. T. Ökse – N. Çınardalı – S. Günel – H. Tekin – B. Uysal – D. Yalçıklı (eds.), *Memoriam İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakın Doğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, 91-94, İstanbul.

Dinç 1996

Dinç, R., “1994 Yılı Akhisar-Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi”, XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 11-42, Ankara.

Dinç 1997

Dinç, R. "Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları", XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, 255-282, Ankara.

Dinç 2018

Dinç, R., "Akhisar Kulaksızlar Mermer Kilia İdol Atölyesi ve Yurtdışındaki Kulaksızlar Üretimi İdoller", İ.M. Çağlar – F. Çiftçioğlu – Z. Ustaoglu (eds.), Geçmişten Günümüze Manisa: Şehzade Mehmet ve Manisa Tarihi - Kültürü – Ekonomisi Cilt III, 2283-2326, Manisa.

Erdan, Gür 2018

Erdan, E., Gür, B., "Kemal Uğurbil Koleksiyonu'ndan Yeni Bir Grup Mermer Kilya Figürünü", Arkeoloji ve Sanat Yayınları 159, 1-10.

Gerber 2014

Gerber, C. "Tasos, the Carian Chalcolithic and its Relations with Northern Central Anatolia", B. Horejs - M. Mehofer (ed.), Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th millennium BC?, 105-124, Wien.

Greaves 2002

Greaves, A.M., Miletos: A History, London.

Günel 2014

Günel, S., "New Contributions regarding Prehistoric Cultures in Meander Region: Çine-Tepecik", B. Horejs - M. Mehofer (ed.), Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th millennium BC?, 83-103, Wien.

Günel 2019

Günel, S., "Çine-Tepecik Kilia Tipi Figürinleri", F. Kulakoğlu, T. Yıldırım, T. Sipahi, V. Şahoğlu, H.L. Keskin (eds.), Uğur Silistreli Anı Kitabı: Anadolu Arkeolojisi Üzerine Yazılar/ In Memoriam Uğur Silistreli: Studies On Anatolian Archaeology, 149-158, Ankara.

Joukowsky 1982

Joukowsky, M.S, "Late Chalcolithic figurines from Aphrodisias in southwestern Turkey", Maison de l'Orient Méditerranéen Archéologie au Levant. Recueil à la mémoire de Roger Saidah, Collection de la Maison de l'Orient Méditerranéen 12, Série Archéologique 9, 87-94, Lyon.

Kadish 1971

Kadish, B., "Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1968 and 1969", American Journal of Archaeology 75/2, 121-140.

Kamil 1982

Kamil, T., Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia, Oxford.

Meriç 1989

Meriç, R., "1987 Yılı Alaşehir Kazısı", X. Kazı Sonuçları Toplantısı I, 157-170, Ankara.

Ormerod 1912-1913

Ormerod, H.A., "Prehistoric Remains in South-Western Asia Minor III", The Annual of the British School at Athens 19, 48-60.

Peschlow-Bindokat, Gerber 2012

Peschlow-Bindokat, A., Gerber, C., "The Latmos-Beşparmak Mountains. Sites with Early Rock Paintings in Western Anatolia", M. Özdoğan, N. Başgelen ve P. Kuniholm (eds.), The Neolithic in Turkey. New Excavations & New Research, Vol. 4: Western Turkey, 67-115, İstanbul.

Record of the Art Museum 2006

Record of the Art Museum (2006). "Acquisitions of the Princeton University Art Museum" 2005, Princeton University 65, 49-81.

Sarı 2013

Sarı, D., "The Cultural Development of Western Anatolia in the Third and Second Millenia BC and its Relationship with Migration Theories", A. Mouton, I. Rutherford, I. Yakubovich (eds.), Luwian Identities Culture, Language and Religion Between Anatolia and the Aegean, 305-328, Leiden-Boston.

Schachner 1999

Schachner A., "Der Hanay Tepe und seine Bedeutung für die bronzezeitliche Topographie der Troas: Die prähistorischen Funde der Grabungen von Frank Calvert im Berliner Museum für Vor- und Frühgeschichte," Acta Praehistorica et Archaeologica 31, 7-47.

Schwall, Horejs 2017

Schwall, C., Horejs, B., Western Anatolian Impact on Aegean Figurines and Religion ?, B. Horejs (ed.), Çukuriçi Höyük 1: Anatolia and the Aegean from the 7th to the 3rd Millennium BC, 53-76, Vienna.

Seeher 1988

Seeher, J., Antalya Yakınlarında Karain Mağarasındaki Kalkolitik Çağ Buluntuları, V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, 221-238, Ankara.

Seeher 1992

Seeher, J., "Die kleinasiatischen Marmorstatuetten vom Typ Kilya", Archäologischer Anzeiger 1992/2, 153-170.

Şahoğlu 2012

Şahoğlu V., "Limantepe", Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 75. Yıl Armağanı, DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011), O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkıran (eds.), 219-230, Ankara.

Şahoğlu, Tuncel 2014

Şahoğlu V., Tuncel, R. "New Insights into the Late Chalcolithic of Coastal Western Anatolia: A View from Bakla Tepe, Izmir", B. Horejs - M. Mehofer (ed.), Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th millennium BC?, 65-82, Wien.

Takaoğlu 2001

Takaoğlu T., "1999 Kulaksızlar Yüzey Araştırması", XVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, 157-168, Ankara.

Takaoğlu 2002

Takaoğlu T., "Chalcolithic Marble Working at Kulaksızlar in Western Anatolia", TÜBA-AR V, 71-93.

Takaoğlu 2004

Takaoğlu T., "Interactions in the Fifth Millennium B.C. Eastern Aegean: New Evidence," *Anatolia Antiqua* 12, 1-6.

Takaoğlu 2005

Takaoğlu T., *Chalcolithic Marble Workshop at Kulaksızlar in Western Anatolia: An Analysis of Production and Craft Specialization*, Oxford.

Takaoğlu 2011

Takaoğlu T., "Stone artefacts and idols in Western Anatolia", V. Şahoğlu – P. Sotirakopoulou (eds.), *Across. The Cyclades and Western Anatolia during the 3rd Millenium BC*, 158-163, İstanbul.

Takaoğlu 2017

Takaoğlu T., "Middle Chalcolithic Finds From Dagdere in the Akhisar-Manisa Region", *Anadolu / Anatolia* 43, 1-13.

Tuncel, Şahoğlu 2019

Tuncel, R. Şahoğlu, R., "3rd-millennium BC anthropomorphic figurines of western Anatolia, a comparative view. Towards a better understanding of the origins and meanings of Cycladic figurines", M. Marthari, C. Renfrew, M.J. Boyd (eds.), *Beyond the Cyclades: Early Cycladic Sculpture in Context from Mainland Greece, the North and East Aegean*, 250-264, Oxford.

Walsh 1989

Walsh J., "Antiquities Stone Sculpture", *The J. Paul Getty Museum Journal* 17, 99-166.

Woodward, Ormerod 1909-1910

Woodward, M. Ormerod, H.A., "A Journey in South-Western Asia Minor",
The Annual of the British School at Athens 16, 76-136.

Yalçinkaya 1987

Yalçinkaya I., "1985 Yılı Karain Kazıları", 8. Kazı Sonuçları Toplantısı I, 21-37, Ankara.

Yalçinkaya vd. 2013

Yalçinkaya I., Taşkiran, H., Kartal, M., Özçelik, K., Kösem, M.B., Kartal, G.,
"2011 Yılı Karain Mağarası Kazıları", 34. Kazı Sonuçları Toplantısı I, 5-22,
Ankara.

Seleucia | Sayı X | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis
Fikret K. Yegül

9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzuran Caman

35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında
Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke
Emel Erten

57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde
Lale Yılmaz - Halil Sözlü

75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz

97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce

127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile
Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı

155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir
Mezar Steli
A Grave Stele at the Hellenistic Period from Mersin Museum

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı

185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme
Cam Buluntuları

Early Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

201

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve
İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
*Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped
Tunnels in Pontos Region*

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve
Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
*The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock
Settings of Bingöl Şerevdin Plateau*

Sırrı Tiryaki

251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church
Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak

269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı
Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz

297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başlı Saplı Bir Patera
*A Terracotta Handled Patera with Ram Head from Miletus
(Ionia)*

Reyhan Şahin

329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trigraph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen

355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
*Some Observations on The Excavation in The Monastery
of Olba*

Murat Özyıldırım

375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins
to Late Antiquity

Emel Erten

389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir
Kemik Objeleri

Halil Özkan

395

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

